

Косович О. В.,

доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри романо-германської філології Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, м. Тернопіль, Україна
olgak2270@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-1651-9769>

ФРАНКОФОНІЯ У СУЧАСНОМУ СВІТІ: ЄДНІСТЬ ТА РОЗМАЙТТЯ ФОРМ

Інструментом, що об'єднує країни франкофонного світу, є Франкофонія, геополітичне співтовариство, яке вирізняється мовним і культурним розмаїттям. Франкофонія також виступає посередником між складовими її націями і рештою світу. Франкофонія – це свого роду гарантія збереження культурного та мовного розмаїття в світі. Але, перш за все, Франкофонія служить інтересам франкомовних громадян, створюючи оптимальні умови для їх контактів і обміну інформацією в різних областях діяльності. Сучасна Франкофонія робить позитивний вплив і на стан французької мови в цілому, так активна комунікація всередині франкомовної спільноти вимагає, щоб існуючі варіанти французької мови не дуже сильно відрізнялися один від одного. З іншого боку, зміна – природний процес, звичний для кожної мови і, який відбувається в трьох площинах: тимчасовій, територіальній та соціальній. З-поміж чинників мовної варіативності, як зазначає Г. Вишневська, зазвичай виокремлюють наступні: 1) соціолінгвістична варіативність (мовний розвиток залежить від змін у соціумі та соціальної мобільності, розуміючи також ступінь відносин у суспільстві та рівень офіційності тощо); 2) варіативність тексту (поєднання жанру та теми текстів, їх мовної увиразненості, яка передбачає дискурсну ситуацію і метод передачі інформації); 3) варіативність регіональна (подібності та відмінності регіональних варіантів мови, тут також розуміються і феномен мовного контакту); 4) індивідуальна варіативність (Вишневская 2001).

Тривалий час колоніальної політики Франції, поширення французької мови на території інших європейських держав і Канади з багатонаціональним населенням призвели до виникнення цілої серії варіантів французької мови. Розглядаючи особливості варіативності французької мови в рамках культурно-мовної мережі Франкофонії, слід зазначити, що в даному випадку на перший план виходять територіальний і соціальний аспекти мовних змін, оскільки саме вони більшою мірою обумовлені використанням французької мови поза межами Франції, а також її контактами з безліччю мов світу.

Еволюція мови не може відбуватися поза конкретним соціально-історичним контекстом. У питанні про рушійну силу еволюційних процесів ми можемо спостерігати протистояння двох гіпотез. Перша полягає в тому, що причиною всіх інновацій є мовна діяльність народу. Друга ґрунтується на тому, що всі зміни, що відбуваються у мові, пов'язані з прагненням основної маси народу наслідувати мови вищих верств населення (або народів), мови еліти.

На наш погляд, жодна з версій не може бути самодостатньою: еволюція мови є свого роду рівновагою між суперечливими тенденціями, і результат її не може бути передбачуваний.

Вплив, який чиниться іншими мовами внаслідок будь-яких політичних, економічних та інших причин, також відноситься до числа факторів, що визначають варіативність мови. Масштаб такого впливу важко встановити, також як і те, що дійсно загрожує мові, а що є чистою вигадкою. Так, наприклад, останнім часом багато говорять про негативний вплив англійської мови в результаті мовної глобалізації, тоді як всередині самої франкомовної спільноти проходять більш серйозні процеси, пов'язані з імміграцією до Франції з франкомовних арабських і африканських країн.

Як історична спадщина (в тому числі і колоніальна) французькій мові дісталися привілейоване становище і статус офіційної мови в багатьох країнах світу. Однією з головних характеристик французького лінгвістичного простору є його різноманітність. Французька мова представлена на п'яти континентах і співіснує з безліччю місцевих мов. Лінгвістична мозаїка ускладнюється ще й тим, що часто дуже складно, принаймні, в зонах поширення романських мов відрізнити мовні утворення (каталонська мова та ін.), що не мають відношення до французької мови, і регіональні прояви останньої.

„Регіональний варіант французької мови” – термін, що викликає багато суперечок серед лінгвістів і, як наслідок, викликає труднощі у визначенні. Єдине, в чому думки дослідники сходяться, так це в дещо негативному забарвленні. Ф. Гаде визначає його як „сукупність мовних особливостей, властивих певному регіону”. „Регіоналізм” – форма, властива даному регіону, найчастіше незнайома для жителів інших регіонів (Gadet, 2003).

Дослідження діатопічного варіювання французької мови, що базується на її полідержавній суті, в цілому відображає тенденції останніх років в компаративістиці. Діатопічне варіювання неминуче має наслідком варіантність мови. Вчені все частіше звертаються до пошуків, що формують відмінності між національними, територіальними та регіональними варіантами мов. У 1985 році Ф. Хаусман запропонував територіальні варіанти французької мови Франції, Бельгії, Швейцарії та Квебека називати національними. Була навіть зроблена спроба до даної категорії віднести варіанти французької мови окремих країн Африки, але з самого початку було зрозуміло, що на відміну від перших країн, де французька мова є рідною мовою населення і, отже, дійсно мовою націй, в Африці французька мова для місцевого населення постає як мова іноземна, хоча у відповідних країнах вона виконує цілу гаму важливих

соціально-комунікативних функцій. З іншого боку, дійсно, африканські варіанти французької мови мають яскраво виражену специфіку в плані внутрішнього стану і, тому повинні бути позначені як особливі варіанти. Але в плані зовнішніх зв'язків з іншими варіантами французької мови вони не володіють самостійністю і можуть кваліфікуватися тільки опосередковано через територіальні варіанти першого типу, тобто як мови колишніх колонізаторів, як мови, пов'язані з європейською культурою і зі світовою цивілізацією (Mougeon, 1995).

Ж. Багана також зазначає, що варіанти французької мови Франції, Бельгії, Швейцарії та Канади є рідним засобом спілкування відповідних національних колективів, тому дані мовні утворення доречно розглядати як національні варіанти французької мови. Історично у Франції, Бельгії та Швейцарії варіанти французької мови розвивалися паралельно і у взаємному контакті в межах романізованої франкської імперії, а потім держав, що співіснували до середини IX-го століття. Існування канадського варіанту французької мови обумовлено переселенням в XVII-XVIII ст. частини французького населення на територію Канади, колонізовану спочатку Францією, а потім Великобританією.

Що стосується франкомовної Африки, то вона, є важливою частиною єдиного утворення, йменованого франкофонією. На тлі інших регіонів її особливості проявляються головним чином у специфіці взаємодії французької та місцевих мов, нарешті, в специфіці самого стану африканського варіанта французької мови. В Африці французька не є основою для національно-етнічної ідентифікації. Ці варіанти французької мови не можна назвати національними, бо тут французьку мову використовують лише як нерідну мову окремих верств суспільства. Як засоби спілкування, з якими ідентифікують свою етнічну приналежність африканці, виступають автохтонні мови. Французька ж мова виконує важливі функції міжетнічного і міждержавного спілкування, а також мови освіти, науки, сучасного виробництва, засобів масової інформації.

Таким чином, маючи статус офіційної мови і не будучи рідною для місцевого населення, французька мова на території африканських держав представлена своїм територіальним варіантом (Клоков, 2009).

Мовний стан французької визначається територіальними просторами франкофонії, тобто країнами, населення яких використовує французьку мову. На всьому просторі численних територій французька мова представлена одночасно як єдиний комунікативний інструмент в її літературній та народно-розмовній формах і як система специфічних варіантів, що характеризуються тим або іншим соціолінгвістичним статусом, тією чи іншою культурною роллю в житті суспільства, тією чи іншою структурною, нормативною і мовною своєрідністю.

Як в територіальних, так і в національних варіантах французької мови спостерігаються регулярні відхилення від загально французької норми на рівні фонетики, лексики, граматики і стилістичного оформлення мови.

Відомо, що не всі складові елементи мови однаково схильні до прояву варіативності: в кожній мові є зони відносної стабільності

(однаково продукують майже всіма носіями мови) і зони, менш стійкі до змін різного роду.

Результати досліджень існуючих варіантів французької мови дозволяють говорити про те, що особливості вимови разом зі специфікою словника складають основну масу відмінних ознак, що протиставляють центрально-французький варіант місцевим варіантам.

Отже, фонетика, як уже було зазначено, є областю, в якій найбільш часто зустрічаються відхилення від норми. Просодика також вельми схильна до варіювання. Наприклад, Франція ділиться на два регіони за акцентуацією. На півночі країни наголос, як правило, падає на останній склад, на півдні – на передостанній. Відмінності в інтонаційному оформленні фрази мають історичні причини: північ країни раніше, ніж південь, перейшов до французької мови. Інтонації і ритму фрази нативному носію мови часто буває досить, щоб відрізнити жителя Страсбурга від парижанина, француза від франкомовного швейцарця.

Нативні носії мови вдосконалюють свою мову, постійно оцінюючи вимову інших носіїв мови, а іноді і свою власну. Відзначаючи, що „він говорить добре / погано”, „у нього східний / північний акцент”, носії мови, як правило, не можуть чітко сформулювати, які ж саме риси вимови співрозмовника привели їх до таких висновків. Але яким би не було їх соціальне становище, представники лінгвістичної спільноти в цілому дають однакову оцінку тому чи іншому явищу варіативності.

Тут варто зазначити, що лінгвістична спільність в діатопічному аспекті мовної варіативності – це „сукупність носіїв мови, які володіють не однаковими звичками вимови (це практично неможливо), а однаковими оціночними судженнями відносно вимовних навичок представників іншої лінгвістичної групи” (Gadet, 2003).

Постійне прагнення оцінювати чужу мову породжує певну кількість стереотипів. Наприклад, про співучість південного акценту, чи про те, що тільки один регіон країни (в даному випадку – Франції) може похвалитися істинно правильною вимовою; бельгійський акцент парижанам здається непривабливим і т.д.

Фонетичні та лексичні особливості першими кидаються в очі, тоді як граматичні – менш численні, і найчастіше мають місце за межами Франції, що обумовлено історичними причинами поширення мови на цих територіях і численними контактами з місцевими мовами. Так, вираз *Je porte ma femme à sentir la musique* (фр. *J'emmène ma femme à écouter la musique*), вимовлене корсиканцем не що інше, як накладення французької лексики на корсиканську конструкцію. Або в промові жителя Півночі Франції можна почути *Elle sait se lever tot (savoir = pouvoir)* (Poll, 2001).

Наведемо кілька прикладів регіональних рис французької мови Франції і за її межами. вимова: вимова [o] відкритого перед [v], [z], [s] (*rose* вимовляється як *rosse*) вважається характерним для півдня Франції, хоча може зустрічатися в Дюнкерку і Ам'єні; додавання приголосного звуку після носових голосних (південь Франції), а в Провансі – практично повна деназалізація; заміна носових звуків, що передаються

буквосполученням *an* і *in* (північ країни); *an* і *on* (в Бретані і Нормандії); вимова німого *e* в кінці слова (південь Франції, але вимова регіону Ніцци і Бордо різняться); випадіння німого *e* при скупченні приголосних звуків (паризький регіон); відсутність чіткої різниці при продукуванні глухих і дзвінких приголосних (Ельзас); оглушення кінцевої приголосної (Нормандія); *[s]* промовлене, як *[[ʃ]* (північ Франції); зв'язування зі словами, що починаються з *h* придихового (Бельгія); африкована вимова приголосних *[t]* і *[d]* як відповідно *[ts]* і *[dz]* (Квебек); відсутність протиставлення за ступенем напруженості артикуляції, а також опозиції за глухістю / дзвінкістю (африканські країни).

Синтаксис: вживання інфінітива дієслова з ударним займенником: *passé-moi le journal pour moi lire* (північ Франції); надскладна композиція, яка вказує на те, що дія відбулася в віддаленому минулому: *je l'ai eu fait* (Прованс); місце розташування займенника *ça*: *on peut ça faire* (Прованс); недиференційоване вживання перехідних і неперехідних дієслів: *il lui a attendu* (Африка); порядок *прикметник + іменник*: *une courte jure* (Бельгія); вирази типу *avoir + прикметник*: *avoir + difficile* (Бельгія); включення у фразу експлетивного займенники *que*: *il est assez puissant que pour agir* (Бельгія); негативне речення *j'ai personne vu*, що копіює порядок слів у реченні *j'ai rien vu* (Швейцарія); повтор займенника-підмета або додаток з прийменником *à*: *il me regade à moi* (південь Франції); відмінювання дієслова *être* з самим собою: *je suis été malade* (південь Франції).

Подібні фонетичні та синтаксичні особливості мови „видають” регіональну приналежність мовця.

Саме фонетичні риси часто стають приводом для жартів і глузувань з регіональних вимовних навичок. Наприклад, *Pourquoi y at-il écrit „PF” sur les voitures de pompes funèbres en Alsace? – Solution: Pon foyache!* (Mougeon, 1995) – Чому на катафалках в Ельзасі написано „PF”? – Значення: Щасливої дороги! В даному анекдоті висміюється манера жителів Ельзасу оглушати дзвінкі звуки. Тому аббревіатура „PF”, яка насправді означає *pompes funèbres* – „похоронні послуги”, розшифровується як *Pon foyache!* (Неправильно вимовлене *Bon voyage!*). Або, *Une bonne soeur descend du train à Clermont-Ferrand, entre dans un café et demnade: „L'évêché s'il vous plaît?” Le cafetier lui répond: „Les WC est au sous-sol” (L'évêché est au chou-chol)* (Mougeon, 1995).

Значна кількість регіоналізму міститься і в лексиці. Деякі з них позначають місцеві реалії (*bouillabaisse* на півдні, *menhir* в Бретані), але більшість все ж є назвами загальновідомих предметів або явищ. Наприклад, *myrtille* – „чорниця” в стандартній французькій мові, *brimbelle* в районі Вогезів, *airelle* на півдні Франції, *bleuet* в Канаді.

Французькій мові Бельгії і Швейцарії властиві архаїчні форми числівників – *septante* замість *soixante-dix*.

У французькій мові країн Центральної Африки зустрічається недиференційоване вживання прислівників *hier* – „вчора” і *demain* – „завтра”, а також часток *non*, *oui* у відповіді на питання, поставлене в негативній формі (Клоков, 2009).

Говорячи про варіативність французької мови, слід зазначити, що вона представляє систему не тільки територіальних, а й соціальних варіантів, що виражається в тому, що в будь-яку епоху, в одному і тому ж регіоні, носії мови, що належать до різних соціальних класів, виражаються по-різному. Причиною тому може бути і рівень освіти, і професія, і навіть місце існування (місто або сільська місцевість) та інше. Таким чином, можна говорити про „класовість” мови; критерії, що застосовуються до суспільства, визначають соціальне маркування мови за такими параметрами:

Рівень освіти. Деякі мовні форми є надбанням соціально неблагополучних груп і об'єднуються під назвою „проста мова” (*français populaire*). Інші, навпаки, властиві тільки освіченій частині населення. Наприклад, деякі форми умовного способу або питальні речення з повною інверсією.

Що стосується простої мови, то слід зазначити, що даний термін використовується французькими лінгвістами для опису звичайної, повсякденної мови населення, головним чином Парижа і регіону, але не дає точного соціолінгвістичного і лінгвістичного визначення.

Проте, ознаками простої мови у французькій мові прийнято вважати такі риси: 1) фонетика: швидкий темп, часте опущення ненаголошеного [e], редукція груп приголосних, відсутність факультативних зв'язувань і, навпаки, їх недоречне використання; 2) морфологія: обмежене вживання часів і відмін, перевага дієслов першої групи, змішання в позначенні роду; 3) синтаксис: опущення другої негативної частки *pas*, часті відокремлення, конструкції типу *la femme que je vis avec* та ін.

Останнім часом в лінгвістиці при описі територіальних варіантів французької мови використовуються терміни акролект, мезолект і базілект.

Акролект – форма, максимально наближена до стандартної французької мови, характерна для промовистої еліти, яка є прикладом для решти населення. Використання даного престижного різновиду мови є ознакою соціального і економічного успіху. Однак для більшості мовців акролекту властиво переходити на мезолект залежно від ситуації спілкування (Клоков, 2009).

Говорячи про мезолект, можна відзначити, що саме в цьому різновиді проявляється територіальна специфіка тієї чи іншої мови. Цей рівень мовної компетентності найбільш схильний до інтерференції. Слід зазначити, що, як і в акролектному різновиді, фонетичний і граматичний аспекти мови наближені до норми стандартного варіанту мови. Найбільш істотні розбіжності спостерігаються в лексичному плані.

Нарешті, базілектний варіант мови може бути охарактеризований як мовний різновид, носієм якого є частина населення з низьким або нульовим рівнем освіти. Кожен з різновидів є неоднорідним і складається з цілої гами варіантів, які представляють собою підсистеми єдиної динамічної системи.

Вік. Беручи до уваги вікові категорії, слід зазначити, що підлітки відрізняються більш провокаційними звичками, які вони демонструють і в мові, які фахівці пов'язують з їх бажанням протиставити себе з одного боку дітям, а з іншого – дорослим. Крім деяких відмінностей у вимові, лексиці, підлітки виділяються деякими мовними звичками, властивими кожній конкретній епосі. Таким чином, мова молоді являє собою суміш верлана, аргю, запозичень з іноземних мов. Засвоєння рідної мови вдосконалюється упродовж усього життя носія. Але тим не менше, фахівцями відзначається деяка деградація звичок вимови у людей похилого віку (особливо після пенсії), оскільки зміна соціальної ролі, протиставлення працюючому населенню тягне за собою зміни і в манері говорити.

Стать. Що стосується статевої приналежності, то слід зазначити, що в країнах, де статус жінки є досить стабільним, жінки значно більше, ніж чоловіки схильні до використання в своєму мовленні будь-яких інновацій, є більш прогресивними в цьому відношенні. Так, у франкомовному суспільстві є приклади, коли саме жінки стали свого часу провідниками і розповсюджувачами французької мови, намагаючись забезпечити своїм дітям просування по соціальних сходах.

В. Клоков, описуючи процес поширення французької мови на території Швейцарії, відзначає: „... жінки активніше, ніж чоловіки відмовлялися від діалекту і ставали франкомовними монологістами. Вони переселялися в міста і влаштовувалися там на роботу продавщицями, прибиральницями. Жінки швидко усвідомлювали переваги французької мови в міських умовах і намагалися обов'язково дати своїм дітям освіту французькою мовою” (Клоков, 2004).

Подібна ситуація спостерігається на Антильських островах, де так званий креольський варіант підтримується батьками сімействами, а жінки впроваджують французьку мову в повсякденне життя. Така авангардна позиція жінок пов'язана не тільки з бажанням створити гідні умови дітям, але з положенням жінок в суспільстві: будучи залежними від чоловіків, вони зацікавлені в змінах; тоді як чоловіки більш консервативні багато в чому, в тому числі і в тому, що стосується мови.

Середовище проживання. Соціолінгвістика на початках свого становлення називалася фахівцями в області мови „міською діалектологією”, що дозволяло провести аналогію з діалектологією, яка займалася мовою найконсервативніших груп населення: сільських жителів, людей похилого віку і чоловіків. Опозиція сільська місцевість / місто відіграє значну роль в історії французької мови та упродовж XX-XXI ст. зазнала значних змін в результаті швидкої урбанізації країни. У 1920 р тільки близько 40% населення Франції проживало в містах з населенням понад 5 тис. осіб, в кінці XX ст. ця цифра становила вже понад 80%.

Міста як лінгвістичні спільноти характеризуються великим мовним різноманіттям, рухливістю і постійним суперництвом мовних форм. Певний внесок вносять представники інших мовних груп, який може мати різні прояви: багатомовність, використання мов-посередників при

контакті різномовного населення, інтерференція, змішання і перемикування кодів.

Париж є багатомовною столицею. При явному домінуванні французької мови в Парижі і його околицях налічується ще близько 70 мов і діалектів. Значний внесок в мовне розмаїття внесла масова імміграція, яка почався в другій половині XX століття. Спочатку жителі віддалених регіонів Франції потягнулися до столиці, потім послідували іммігранти з інших країн (головним чином, з колишніх французьких колоній в Африці).

Що стосується великих африканських міст, то вони, в свою чергу, також є мовними „перехрестями”, де особливе значення надається розвитку мов-посередників, які в підсумку можуть стати рідною мовою населення.

Діастратична варіативність мови безпосередньо пов’язана з такими традиційними соціологічними категоріями, як соціальні класи, професійна приналежність і рівень освіти. Ці характеристики, зібрані воедино, ділять суспільство згідно лінгвістичних звичок представників груп і розглядаються як індикатори. Наприклад, у мові високоосвічених представників вищих соціальних верств, професійна діяльність яких передбачає публічні виступи, спостерігається велика кількість факультативних зв’язувань.

Але традиційних соціологічних категорій часто буває недостатньо, щоб охарактеризувати манеру говорити. Значну роль відіграє процес соціалізації в „соціальних рівнях”, а також характер відносин, які об’єднують членів спільності (родинні, сусідські, робочі відносини і т.д.): що вони ближче, то менша потреба в різного роду інновацій.

Етнічна приналежність найчастіше підсилює соціальне забарвлення мови. Якщо нащадки іммігрантів не сильно відрізняються від франкофонів (оскільки вже самі є такими), то перші покоління можуть зберігати специфічну мовну практику, ступінь якої залежить від походження, їх бажання інтегруватися в нове мовне і культурне середовище, зв’язок з батьківщиною, сімейні традиції. Перемикування кодів, інтерференція – ознаки „невмілого” користування мовою першими поколіннями, в наступних можуть характеризуватися як певний соціальний протест. Так, молоді з передмість Парижа властива особлива міжнаціональна манера говорити, що представляє собою суміш з різних мов, і багата образливими виразами.

І все ж, незважаючи на стереотипи, останнім часом спостерігається зміна в ставленні нативних носіїв мови до варіативних (варіантних) форм. Французи розуміють, що єдиного зразка французької вимови немає і бути не може, особливо це стосується регіонів, де французька мова не є рідною мовою населення.

Соціологічні дослідження останніх років показали, що французи стали відчувати себе значно ближче до жителів інших франкомовних держав Європи, а також Канади і навіть Африки, сприймаючи франкофонію як культурно-мовну мережу. І їх природним бажанням і

необхідністю є збільшення шляхів комунікації в цій мережі, зміцнення взаємин між носіями французької мови.

Діатопічні особливості французької мови є очевидними, незважаючи на те, що вони постійно відтіняються індивідуальними особливостями вимови, освітнім рівнем мовця і ситуацією висловлювання. Найяскравіше і найчіткіше вони проявляються в сільській місцевості, в мовленні літніх людей і малоосвіченої частини населення. В цьому відношенні діатопічний напрямок мовної варіативності безпосередньо пов'язаний з діафазовою і діастратичною варіативністю.

Список використаної літератури

1. **Багана Ж.** Языковая интерференция в условиях франко-конголезского билингвизма: дисс. ... докт. филол. наук. Саратов, 2004.
2. **Вишневская Г. М.** Межкультурная коммуникация, языковая вариативность и современный билингвизм. URL: http://history.yar.ru/vestnik/novye_Issledovaniy/13.
3. **Клоков В. Т.** Французский язык в Швейцарии. Саратов, 2009.
4. **Клоков В. Т.** Тополектная вариативность французского языка в Америке. *Романо-германская филология: Межвуз. сб. науч. тр.* Саратов, 2004.
5. **Gadet F.** La variation: le français dans l'espace social, régional et international. *Le grand livre de la langue française*. Paris, 2003.
6. **Mougeon F.** Quel français parlé? Toronto, 1995.
7. **Poll B.** Francophonies périphériques: Histoire, statut et profil des principales variétés du français hors de France. Paris, 2001.

References

1. **Bagana, Zh.** (2004). Jazykovaja interferencija v uslovijah franko-kongolezskogo bilingvizma [Linguistic interference in conditions of the Franco-Congolese of bilingualism]. *Doctor's thesis*. Saratov [in Russian].
2. **Vishnevskaja, G. M.** (2001). Mez kul'turnaja kommunikacija, jazykovaja variativnost' i sovremennyj bilingvizm [Intercultural communication, language variation and modern bilingualism]. Retrieved from http://history.yar.ru/vestnik/novye_Issledovaniy/13 [in Russian].
3. **Klokov, V. T.** (2009). Francuzskij jazyk v Shvejcarii [French language in Switzerland]. Saratov [in Russian].
4. **Klokov, V. T.** (2004). Topolektnaja variativnost' francuzskogo jazyka v Amerike [Topolectal variability of the French language in America]. *Romano-germanskaja filologija: Mezhvuz. sb. nauch. tr. – Romano-Germanic Philology: Interuniversity collection of scientific papers*. Saratov [in Russian].
5. **Gadet, F.** (2003). La variation: le français dans l'espace social, régional et international. *Le grand livre de la langue française* [Variation: the French in the social, regional and international space. The great book of the French language]. Paris [in French].
6. **Mougeon, F.** (1995). Quel français parlé? [What is French spoken?]. Toronto [in French].
7. **Poll, V.** (2001). Francophonies périphériques: Histoire, statut et profil des principales variétés du français hors de France [Peripheral

Francophonies: History, status and profile of the main varieties of French outside of France]. Paris [in French].

Косович О. В. Франкофонія у сучасному світі: єдність та розмаїття форм

У статті розглянуто Франкофонію як інструмент, що об'єднує країни франкофонного світу, геополітичне співтовариство, яке вирізняється мовним і культурним розмаїттям. Проаналізовано територіальні та національні варіанти французької мови, що містять регулярні відхилення від загально французької норми на рівні фонетики, лексики, граматики і стилістичного оформлення мови. Розглянуто особливості варіативності французької мови в рамках культурно-мовної мережі Франкофонії. Встановлено, що в даному випадку на перший план виходять територіальний і соціальний аспекти мовних змін, оскільки саме вони більшою мірою обумовлені використанням французької мови поза межами Франції, а також її контактами з безліччю мов світу. Визначено, що Франкофонія також виступає посередником між складовими її націями і рештою світу. В результаті дослідження з'ясовано, що діатопічні особливості французької мови є очевидними, незважаючи на те, що вони постійно відтіняються індивідуальними особливостями вимови, освітнім рівнем мовця і ситуацією висловлювання.

Ключові слова: Франкофонія, регіональний варіант французької мови, територіальний варіант, мовна варіативність, регіоналізм.

Косович О. В. Франкофония в современном мире: единство и разнообразие форм

В статье рассмотрена Франкофония как инструмент, объединяющий страны франкофонного мира, геополитическое сообщество, которое отличается языковым и культурным разнообразием. Проанализированы территориальные и национальные варианты французского языка, содержащие регулярные отклонения от общепользуемой нормы на уровне фонетики, лексики, грамматики и стилистического оформления речи. Рассмотрена специфика вариативности французского языка в рамках культурной и языковой сети Франкофонии. Установлено, что на первый план выходят территориальный и социальный аспекты языковых изменений, поскольку именно они в большей степени обусловлены использованием французского языка вне Франции, а также ее контактами с множеством языков мира. Определено, что Франкофония также выступает посредником между составляющими ее нациями и остальным миром. В результате исследования установлено, что диатопические особенности французского языка являются очевидными, несмотря на то, что они постоянно оттеняются индивидуальными особенностями произношения, образовательным уровнем говорящего и ситуацией высказывания.

Ключевые слова: Франкофония, региональный вариант французского языка, территориальный вариант, языковая вариативность, регионализм.

Kosovych O. V. The Francophonie in the modern world: unity and variety of forms

The article considers Francophonie as a tool for uniting the Francophone countries of the world, geopolitical community, which is characterized by linguistic and cultural diversity. It has been analyzed territorial and national variants of the French language containing regular deviations from widely used norms at the level of phonetics, vocabulary, grammar and stylistic peculiarities of speech. The peculiarities of the specifics of the variability of the French language within a cultural and linguistic network of the Francophony have also been considered. It has been established that territorial and social aspects of language change come to the fore, as they are largely due to the use of the French language outside of France, and its contacts with many languages in the world. It has been determined that Francophonie also serves as a mediator between its constituent nations and the rest of the world. As a result of the study, it has been established that diatopical features of the French language are evident, despite the fact that they are constantly shaded by individual peculiarities of pronunciation, the educational level of the speaker and the situation statements.

Key words: Francophonie, regional French, regional variation, language variation, regionalism.

Стаття надійшла до редакції 04.02.2020 р.

Стаття прийнята до друку 06.02.2020 р.

Рецензент – д. філ. н., проф. В. І. Дмитренко